

Sborník Studia bibliographica Posoniensia 2010

Studia bibliographica Posoniensia 2010. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2010. 232 s. ISBN 978-80-89303-24-3.

Pátý ročník sborníku Studia bibliographica Posoniensia tematicky navazuje na předcházející číslo. Sborník přináší 15 studií zaměřených na problematiku realizace vydavatelských záměrů a následné šíření produkce v období více než čtyř století. Stanovení tématu a interdisciplinární přístup k němu pomohl odkrýt některé okrajové, či dosud opomíjené otázky dějin knižní kultury.

Příspěvky zkoumají složité aspekty vydavatelského procesu, rekonstruují vydavatelské pozadí tištěných médií (monografie, periodika, kalendáře, pohlednice) i s přihlédnutím k ekonomickým činitelům, které na ně měly často zásadní vliv, otevřely otázku formování autorských práv, nelegálních dotisků či fenomén předplatitelství na knižním trhu. V těchto souvislostech se autoři dotkli i otázky dobového vnímání a přijímání vybraných děl. Dohromady tyto studie odrážejí hloubku vzájemných vztahů jednotlivých složek v celkovém pohledu na problematiku vydavatelství, posouvají její poznání dopředu a dávají podněty k dalším výzkumům.

Otázku formování autorského práva v období 16.-18. století na Slovensku otevřela studie Lucie Lichnerové. Na základě analýzy několika příkladů dokládá praktickou neexistenci nástrojů pro vymáhání práva ke knize v 16. a 17. století, která byla živnou půdou pro nelegální dotisky. Zlom nastal až v 18. století, kdy byl ustanoven systém vydavatelských privilegií, ale teprve nařízení z roku 1795 poprvé řešilo kromě cenzury též dotisky a autorská práva na dílo a kromě tiskařů zahrnulo také autora.

Příspěvek Marty Špániové, který je pokračováním z předchozího ročníku sborníku, se věnuje katolickým bestsellerům – nejčastěji vydávaným dílům z produkce bratislavských katolických tiskáren. Byly to zejména polemiky, mravoučné a meditační spisy, modlitby či spisy o zázracích, tyto práce byly vydávány opakovaně pro velký zájem ze strany čtenářů a též jako účinný nástroj rekatolizace.

Angela Škovierová si ve svém článku klade otázku, proč nebyl na Slovensku nikdy vydán překlad díla Ludovica Blossia. Rukopis překladu nazvaný „Ray wernég dussi“ byl vytvořen mnichy kalmudského kláštera v Lechnici v 2. polovině 18. století. Vysvětlení autorka spatřuje v přísné kalmudské řeholi, odlehlosti kláštera i nedostatku financí, zároveň se ale zdá nepravděpodobné, že by tak významné dílo vzniklo pouze pro vnitřní potřeby řádu.

Vydavatelskými projekty evangelických intelektuálů v 80. letech 18. století se ve své práci zabývá Ivona Kollárová. Prostřednictvím analýzy dochované korespondence ukazuje snahu evangelických kněží a vzdělaných laiků ovlivnit způsob vzdělávání slovenské populace. Na příkladu neúspěšného nakladatelského pokusu právníka B. Pongráca o vydání a následnou distribuci titulu velmi populárního mezi německými evangelíky dokládá, že jazyk není jediným předpokladem úspěchu, ale je třeba počítat s rozdílným vnímáním a používáním knih v různých kulturních podmínkách.

Peter Sabov se zaměřil na fenomén svobodných zednářů. Autor informuje o výzkumu produkce bratislavského tiskaře a knihkupce Šimona Petra Webera v období jeho členství v zednářské lóži „Zur Sichrzeit“ v letech 1784 a 1785.

Zajímavým jevem na poli knižní kultury, předplatným, se zabývá Petronela Bulková.

Autorka definuje různé formy předplatného. Na příkladu vydání životopisu císařovny Marie Terezie od Johanna Rautenstraucha rekonstruuje celý proces od počátečních nabídek, práci autora, distribuci až po dochování díla v knihovnách.

Příspěvek Evy Frimmové prezentuje úzké vztahy mezi Karlovou Univerzitou a Slovenskem v období před bitvou na Bílé Hoře vyplývající z jazykové blízkosti a náboženské orientace. Toto autorka dokládá na příkladu dvou univerzitních profesorů původem ze Slovenska Daniela Basilia a Petera Fradelia a rozboru jejich publikační činnosti v Praze.

Vydání díla v 2. polovině 18. století záviselo na mnoha faktorech, jako je schválení cenzurou, nalezení tiskaře či získání potřebných finančních prostředků. Tohoto ekonomického aspektu ve vydavatelském procesu se dotkla Milota Floreková, která ve své studii popisuje okolnosti vydávání rozsáhlého díla historika Karola Wagnera.

Karol Hollý se ve své práci zaměřil na historické práce F. V. Sasineka v kontextu hodnocení jejich popularity a nabízí možný výklad výsledků tohoto bádání. Předkládá interpretaci Sasinekova veřejného obrazu v souvislosti s jeho postavením ve vlasteneckých kruzích. Autor ukazuje Sasinekovy problémy s odbornou reputací i s vydáním svých odborných děl.

Postavu významného bratislavského tiskaře Jána Pavola Royera a jeho místo v dějinách slovenské knihtisku vykreslila Agáta Klimeková. Royer patřil mezi úspěšné podnikatele, v konkurenčním prostředí jezuitských tiskáren, zejména Akademické tiskárny v Trnavě, se mu podařilo vybudovat úspěšný vydavatelsko-tiskařský podnik fungující téměř 40 let. Z této dobře prosperující tiskárny vzešlo mnoho významných děl, mezi nimi i první uherské noviny Nova Posoniensia nebo čtenářsky velmi oblíbené a pro tiskaře lukrativní kalendáře.

Vydáváním novin se zabývá i další příspěvek Patrika Derfiňáka. Věnuje pozornost regionálnímu periodiku Úradných novin Šarišskej stolice z let 1896-1918, který sehrál důležitou úlohu pro poznání historie Šarišského kraje. Autor se zaměřuje na osobnost vydavatele novin Arpáda Kóscha, který si svojí činností vydobyl výjimečné společenské i ekonomické postavení v kraji.

Lívia Kurucová rozebírá distribuci tisků v 2. polovině 19. století. Autorka analyzuje dobové vnímání problémů s distribucí slovenských knih na základě novinových článků z tohoto období a popisuje pokusy o jejich řešení prostřednictvím knihkupců, knihtiskařů či jednotlivých osob.

Specifickým médiem, pohlednicemi, se zabývá studie Jána Gašpara, ve které představuje těšínského knihkupce a vydavatele Edwarda Feitzingera. Soubory pohlednic jsou hodnotnou součástí nejen knihovních sbírek, ale hrají i významnou roli pro etnografický výzkum. Autor si všímá grafického zpracování, tiskové a reprodukční techniky, spolupráce s grafickými firmami a tiskárnami. E. Feitzinger vydával pohlednice v letech 1898-1918, mezi unikátní patří jeho edice tatranských pohlednic.

Osobnosti literárního kritika a historika Jaroslava Vlčka, který vstoupil do dějin slovenské i české kultury a literatury, se věnuje ve svém článku Milada Písková. Autorka ukazuje J. Vlčka jako spoluautora Ottova slovníku naučného. Vlček je autorem 105 hesel, z nichž většinu tvoří medailony slovenských spisovatelů a vzdělanců.

Poslední příspěvek Vlasty Okoličányové řeší ožehavý problém nelegálních dotisků v 18. století. Klady a zápory tohoto fenoménu jsou doloženy překladem dvou polemik z roku 1786, které poukazují na rozdílné chápání výhod a nevýhod přetisků. Autorka představuje autora druhého textu vydavatele J. E. Reicha a neblaze proslulého tiskaře

J. T. Trattnera, krátce se dotýká též cenzury a svobody tisku v habsburské monarchii.

Sborník doplňují recenze tří titulů.

- Monografie Haralda Terschka *Schreibkalender und Schreibkultur. Zur Rezeptionsgeschichte eines fruhen Massenmediums*. Graz : Wolfgang Neugebauer Verlag, 2008.
- Sborník *Kommunikation und Information im 18. Jahrhundert : Das Beispiel der Habsburgermonarchie* Herausgegeben von Johannes Frimmel und Michael Wogerbauer. Wiesbaden : Harrassowitz Verlag, 2009. 401 s. (Buchforschung : Beitrage zum Buchwesen in Osterreich, B. 5).
- Sborník *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2009 : Sborník z 18. odborné konference*. Ed. Rostislav Krušínský. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci; Brno : Sdružení českých knihoven, 2010. 264 s.

Kromě klasické formy je sborník dostupný též v elektronické verzi na stránkách Univerzitnej knižnice v Bratislave (www.ulib.sk).

Mgr. Tereza Paličková

Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR

tereza.palickova@nkp.cz